

PHÁT TRIỂN VĂN HÓA ĐỌC TRONG NHÀ TRƯỜNG GÓP PHẦN NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG DẠY VÀ HỌC

PHẠM TRỌNG THỦY

Trưởng Cán bộ quản lý giáo dục TP.HCM

1. Mở đầu

Phát triển văn hóa đọc trong nhà trường là một trong các giải pháp góp phần nâng cao chất lượng dạy và học. Những năm gần đây, nhiều trường học đã đầu tư cho hoạt động của thư viện, đem lại hiệu quả cao trong công tác phục vụ dạy và học. Bài viết này là mấy suy nghĩ của một người đang trực tiếp làm công tác thông tin – thư viện để nhận thức rõ hơn vai trò, ý nghĩa của việc phát triển văn hóa đọc, nhìn lại thực trạng văn hóa đọc hiện nay và đề xuất một số giải pháp cho việc phát triển văn hóa đọc nói chung; qua đó có thể rút ra một số vấn đề để thực hiện tốt hơn công tác thông tin – thư viện của nhà trường.

2. Văn hóa đọc và ý nghĩa của việc phát triển văn hóa đọc

Văn hóa, dưới góc nhìn của tâm lý học, là thái độ, là cách cư xử của mỗi con người. *Văn hóa đọc* chính là thái độ, là cách ứng xử của chúng ta đối với tri thức sách vở. Theo nghĩa rộng, đó là toàn bộ các giá trị, các chuẩn mực và thái độ ứng xử của cá nhân và cộng đồng đối với sách. Theo nghĩa hẹp, đó là thói quen, sở thích và kỹ năng đọc sách của mỗi người.

Sách là một tài sản quý giá của nhân loại. Sách giúp ta khám phá bao điều mới mẻ ở nơi xa xôi, ở chung quanh ta và ngay trong chính bản thân mình. Đọc sách không chỉ đáp ứng nhu cầu giải trí bổ ích, thiết thực mà còn giúp ta nâng cao nhận thức, thái độ đối với tri thức của nhân loại và đối với cuộc sống thường ngày. Vì thế, phát triển văn hóa đọc, tạo các điều kiện cho việc đọc sách ngày càng phát triển là việc làm hết sức cần thiết, thể hiện trình độ dân trí và mức phát triển văn hóa của một quốc gia, đồng thời cũng góp phần thúc đẩy sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước.

3. Thực trạng văn hóa đọc ở nước ta hiện nay

Những năm gần đây, văn hóa đọc ở nước ta đang phát triển trên nhiều phương diện. Nhu cầu đọc sách, đọc sách hay, sách tốt đang lan rộng từ trong giới học thức đến với cả người lao động. Số lượng sách, báo ngày càng tăng, mỗi năm xuất bản khoảng 25.000 tên sách, gần 400 tên báo, tạp chí với tốc độ gia tăng 10%/năm. Nhà xuất bản, nhà sách, cửa hàng bán sách phát triển ở khắp nơi với số lượng sách phong phú, đa dạng, hình thức phục vụ hấp dẫn, thu hút nhiều độc giả (cả nước hiện có 64 nhà xuất bản). Hệ thống thư viện công cộng phát triển rộng khắp đến tận các xã trên toàn quốc (hiện có 64 thư viện tỉnh, 587 thư viện huyện, khoảng 1000 thư viện và tủ sách cơ sở ở xã). Chưa kể đến sự phát triển thường xuyên của hệ thống thư viện trường học, tủ sách cơ quan, tủ sách gia đình,... Trong đó, nhiều thư viện trường đại học đạt quy mô ở mức ngang tầm khu vực.

Tuy nhiên, thực tế là hiện nay vẫn còn nhiều người không đọc sách, báo. Qua khảo sát cho thấy số người thường xuyên đọc sách chỉ chiếm 27,5%. Điều này có nhiều nguyên nhân mà trước hết, bên cạnh sự bận rộn mưu sinh không có thời gian đọc sách là sự phổ biến ngày càng nhiều các phương tiện nghe nhìn hiện đại như: tivi, máy tính, internet, điện thoại,... với nhiều chương trình, ứng dụng nhanh chóng, tiện ích. Người ta có thể vừa làm việc vừa xem tin tức, phóng sự, các bản tin khoa học,... trên các kênh truyền hình. Mặt khác, không thể phủ nhận thực trạng thị trường sách hiện nay đang còn hỗn tạp, không hấp dẫn, có quá nhiều sách không được chọn lọc (như truyện tranh “rẻ tiền”, truyện kinh dị, bạo lực,...). Sách tốt thì hiếm và giá thành lại quá cao, khó thể phổ biến rộng rãi đến công chúng độc giả. Vì thế mà không ít người quay lưng lại với việc đọc sách.

Để xây dựng thái độ, cách cư xử “có văn hóa” đối với tri thức sách vở, thiết nghĩ cần phải có nhiều giải pháp đồng bộ cho việc phát triển văn hóa đọc.

4. Giải pháp cho việc phát triển văn hóa đọc

4.1. Giải pháp từ phía các nhà quản lý

Trước hết, Nhà nước cần tăng cường các chính sách phát triển văn hóa đọc một cách đồng bộ từ phía các ngành. Chẳng hạn, cần xiết chặt quản lý, kiểm duyệt chặt chẽ các hoạt động xuất bản, đặc biệt trong hoạt động liên doanh, liên kết xuất bản. Đẩy mạnh các hoạt động công nghiệp in ấn, phát hành. Phát triển các hiệp hội liên quan đến việc đọc như: Hội Nhà văn, Hội Xuất bản,... Tổ chức các hoạt động để phát triển văn hóa đọc như: hội chợ sách, thi tìm hiểu về sách, giải thưởng về sách,... Có chính sách đãi ngộ, đầu tư cho các nhà văn, các nhà nghiên cứu khoa học. Tăng cường đầu tư cho các hệ thống thư viện địa phương, thư viện trường học – nhất là ở các vùng sâu, vùng xa, vùng dân tộc thiểu số. Mở rộng giao lưu, hợp tác quốc tế để tiếp cận kinh nghiệm, tri thức, tăng cường nguồn sách chuyên môn sâu và các phương tiện vật chất, kỹ thuật hiện đại phục vụ cho việc phát triển văn hóa đọc.

4.2. Giải pháp từ phía các nhà giáo dục

Các nhà giáo dục phải xem phát triển văn hóa đọc là một nhiệm vụ quan trọng của nhà trường. Hằng năm, cần có kế hoạch tuyên truyền rộng khắp nhằm nâng cao nhận thức đúng đắn cho mọi người về ý nghĩa của sách và vai trò tác dụng của việc đọc sách; định hướng cho người đọc có ý thức lựa chọn đề tài, tài liệu cần đọc; tăng cường các đầu sách, tài liệu tham khảo bổ ích, hấp dẫn cho các trường. Trong nội dung giảng dạy kỹ năng sống, cũng nên chú ý giáo dục, rèn luyện kỹ năng đọc sách cho học sinh, sinh viên.

4.3. Giải pháp từ phía xã hội

Để phát triển văn hóa đọc rộng khắp trong toàn xã hội, cũng cần có nhiều giải pháp từ phía các lực lượng xã hội, nhất là các cơ quan, tổ chức có liên quan. Chẳng hạn, thư viện, nhà sách cần có nhiều hình thức tuyên truyền rộng rãi để gây hứng thú đọc sách như: triển lãm, trưng bày sách báo; phát thanh, trình chiếu các hình ảnh, tư liệu; tổ chức hội thảo, tọa đàm giữa tác giả, độc giả, nhà phê bình; tổ chức diễn xuất

tác phẩm (ngâm thơ, đóng kịch,...); tổ chức các cuộc thi tìm hiểu, vẽ tranh, sáng tác về sách; đưa tủ sách lưu động đến các vùng sâu, vùng xa, vùng dân tộc thiểu số,... Hội Nhà văn, các nhà xuất bản cần đầu tư, sáng tạo về cả nội dung lẫn hình thức trong sáng tác và xuất bản sách – nhất là đối với sách văn học, sách thiếu nhi. Và ngay trong mỗi gia đình, cha mẹ cần quan tâm hơn trong việc trang bị các phương tiện đọc, mua sách, định hướng nội dung, cách đọc, xây dựng thói quen đọc sách cho con em, v.v.

4.4. Giải pháp từ phía bản thân người đọc

Đọc sách là công việc của mỗi cá nhân, vì thế, ý thức tự giác là nhân tố quan trọng hàng đầu. Đọc sách ở bất cứ đâu, bất cứ lúc nào. Không chỉ đọc ở nhà sách, ở thư viện, phòng học mà có thể đọc ở trạm chờ, trong xe buýt, ở công viên, trong siêu thị, đọc trong giờ nghỉ trưa, đọc lúc đang ăn, đọc trước khi ngủ,... Thật ra, không gian và thời gian đọc phải là địa điểm, là thời điểm thật sự thích hợp, thoải mái thì việc đọc mới đạt được kết quả tốt nhất. Tuy nhiên, việc đọc là không thể chờ, một ngày không đọc đã có thể trở nên lạc hậu, chậm tiến. Sách *Cổ học tinh hoa* viết: “Quân tử ba ngày không đọc sách - soi gương mặt mũi đáng ghét, nói chuyện nhạt nhẽo khó nghe”. Do vậy, mỗi cá nhân cần tích cực đọc sách, biết tự nâng cao thị hiếu, nhu cầu đọc các loại sách bổ ích, lành mạnh, biết phát triển sở thích đọc của bản thân. Và quan trọng là cần phải rèn luyện các kỹ năng đọc sách: đọc nhanh, đọc hiểu, đọc sáng tạo, biết vận dụng những kiến thức đã đọc vào thực tiễn để cải thiện cuộc sống, v.v.

5. Kết luận

Đánh giá cao tầm quan trọng của văn hóa đọc, trong kỳ họp lần thứ 28 của Đại Hội đồng Liên hợp quốc, tại Paris, ngày 25/10/1995, Tổ chức văn hoá, giáo dục, khoa học Liên hợp quốc (UNESCO) đã quyết định chọn ngày 23/4 hàng năm làm “Ngày sách và bản quyền thế giới”. Bộ Văn Hoá - Thể thao và Du lịch nước ta cũng đã quyết định chọn ngày 23/4 hàng năm làm ngày hội đọc sách của Việt Nam. Đọc sách là một việc có ý nghĩa thiết thực giúp chúng ta bổ sung các giá trị mới cho bản thân và nâng cao chất lượng cuộc sống. Phát triển văn hóa đọc là trách nhiệm của mỗi cá nhân và toàn xã hội. Hãy làm cho việc đọc sách thật sự trở thành một nếp sinh hoạt văn hóa chung của cả cộng đồng mà trước hết là ngay từ trong nhà trường.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Mortimer J.Adler (1940), *Đọc sách như một nghệ thuật* (Hải Nhi dịch), Nxb Lao động Xã hội.
2. Hoàng Phê (chủ biên, 2006), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng.
3. <http://moingay1cuonsach.com.vn>
4. <http://tonvinhvanhoadoc.vn>